

## บทที่ 1

### บทนำ

#### ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมปัจจุบันประชาชนจะเผชิญปัญหาสาธารณสุขภัยที่ทวีความรุนแรงมากขึ้นอย่างต่อเนื่อง สาธารณภัยดังกล่าว ได้แก่ ดั๊กดลุ่ม รถไฟเกิดอุบัติเหตุ อุบัติเหตุรถยนต์ชนกัน การลอบวางระเบิด การเกิดอัคคีภัย เรือโดยสารล่ม การเกิดอาชญากรรม ฯลฯ ซึ่งอุบัติเหตุดังกล่าว ก่อให้เกิดความสูญเสียทั้งชีวิตและทรัพย์สินประชาชน บางรายต้องพิการนั่งรถเข็น หรือนอนอยู่บนเตียงไปตลอดชีวิต นับเป็นความสูญเสียที่ยิ่งใหญ่ แต่หากโชคดียังสามารถรักษาให้หายเป็นปกติได้ ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการ บางรายจากหัวหน้าครอบครัวที่สามารถทำรายได้มหาศาลต่อปี แค่วงพริบตาเดียวต้องมากลายเป็นภาระกับบุตรหลานและคนในครอบครัว สาเหตุสำคัญคือเรื่องความประมาท ซึ่งมีทั้งที่เกิดจากการกระทำของตนเองและเกิดจากการกระทำของผู้อื่น (คณะกรรมการส่งเสริมสวัสดิการสังคมแห่งชาติ, 2544) ที่ผ่านมา เคยมีการรื้อเรียนเรื่องความล่าช้าหรือแม้แต่เรื่องการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ ซึ่งอาจไม่ทันกับความต้องการของผู้ได้รับบาดเจ็บหรือครอบครัวของผู้ประสบอุบัติเหตุ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับระยะทาง สถานที่เกิดเหตุ เวลา เกิดเหตุ รวมถึงลักษณะของอุบัติเหตุ โดยเฉพาะบางรายเสียเลือดมากจนยากที่จะให้การช่วยเหลือ หรือบางรายได้รับการกระทบกระเทือนอย่างรุนแรง จึงทำให้การช่วยเหลือไม่ประสบผลสำเร็จ ไม่สามารถช่วยชีวิตผู้ประสบอุบัติเหตุเอาไว้ได้

สาเหตุหนึ่งที่ทำให้ผู้ประสบเหตุได้รับบาดเจ็บรุนแรงเพิ่มมากขึ้นหรือเสียชีวิต เกิดจากการให้ความช่วยเหลือที่ไม่ถูกหลักวิธี จึงได้มีการอบรมเจ้าหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัย ที่จะเข้าไปให้การช่วยเหลือผู้ประสบเหตุ ได้มีความรู้ ประสิทธิภาพ ให้สามารถช่วยเหลือผู้ประสบเหตุได้อย่างถูกหลักวิธี ซึ่งจะช่วยให้ปลอดภัยทั้งผู้ได้รับบาดเจ็บและผู้ที่เกี่ยวข้องกับการช่วยเหลือ อีกทั้งแพทย์พยาบาลผู้ให้การรักษาก็จะสามารถทำการรักษาได้ดีมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอาสาสมัครกู้ภัยที่คอยให้ความช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุบนท้องถนนตลอด 24 ชม. จะต้องมีความรู้ และประสิทธิภาพ พร้อมทั้งจะเข้าไปให้การช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุได้ทันทั่วทั้งที่ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ประสบเหตุปลอดภัยมากยิ่งขึ้น กระทรวงสาธารณสุขได้ตระหนักถึงความ

หน่วยงานที่มีส่วนสำคัญในการให้ความช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุดังกล่าวนั้นก็คือนักนิเทศอาสาสมัครกู้ภัยซึ่งมีหน้าที่ในการช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุและอุบัติเหตุต่าง ๆ ได้แก่ อุบัติเหตุรถยนต์ การเกิดเพลิงไหม้ เป็นต้น โดยมีอาสาสมัครกู้ภัยซึ่งจะต้องมีความรู้เรื่องใน

การปฐมพยาบาลเบื้องต้น รู้จักประเมินสถานการณ์ ผู้ได้รับบาดเจ็บ การปฐมพยาบาลเบื้องต้น การเคลื่อนย้ายผู้ป่วยหรือผู้ประสบอุบัติเหตุอย่างถูกหลักวิธี การนำผู้ป่วยส่งต่ออย่างไรให้ถูกต้อง มีทักษะในการค้นหา เข้าช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุได้อย่างรวดเร็ว ทันเหตุการณ์ และมีประสิทธิภาพ สามารถนำผู้ประสบเหตุส่งสถานบริการสาธารณสุขได้อย่างรวดเร็วและปลอดภัย ซึ่งจะช่วยลดความสูญเสียชีวิตและทรัพย์สินของผู้ประสบภัย รวมถึงเข้าใจระบบการทำงานเป็นทีม โดยเฉพาะเวลาที่เกิดอุบัติเหตุใหญ่ มีผู้ได้รับบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก ผู้ให้การช่วยเหลือจะต้องมองข้ามไปถึงโรงพยาบาลแต่ละแห่ง ระยะเวลาการนำส่ง หรือแม้แต่การประสานงานแพทย์พยาบาลเพื่อเตรียมความพร้อมในการที่จะให้การช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ กระทรวงสาธารณสุข ได้ตระหนักถึงความสำคัญของอาสาสมัครกู้ภัย โดยจะได้ส่งเสริมในเรื่องการกู้ชีพและสนับสนุนทั้งในการอบรมให้ความรู้และอุปกรณ์ในการให้บริการต่าง ๆ ซึ่งในอนาคตหน่วยกู้ชีพทั้งหมดจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2551) ซึ่งคุณสมบัติของอาสาสมัครกู้ภัยที่สำคัญ และจำเป็นอย่างยิ่งคือการมีจริยธรรมต่อวิชาชีพในการปฏิบัติงาน

เนื่องจากที่ผ่านมาจะพบปัญหาการขาดจริยธรรมของอาสาสมัครกู้ภัยเกิดขึ้นเสมอในระหว่างการปฏิบัติหน้าที่ ได้แก่ ปัญหาการลักทรัพย์ ยกตัวอย่างเช่น เวลาที่มีอุบัติเหตุรถยนต์ บางครั้งอาสาสมัครที่มาถึงก่อน จะเก็บทรัพย์สินในรถ และในตัวผู้บาดเจ็บซึ่งบางครั้งยังทำร้ายผู้บาดเจ็บอีกด้วย หรือเวลาเกิดเพลิงไหม้ บางครั้งอาสาสมัครจะหยิบฉวยทรัพย์สินในสถานที่เกิดเหตุขณะช่วยเหลือ อีกทั้งยังพบปัญหาการแย่งผู้บาดเจ็บหรือศพ บางครั้งเมื่ออาสาสมัครจากคนละมูลนิธิ ไปถึงที่เกิดเหตุพร้อมกันจะมีการแย่งผู้บาดเจ็บ ซึ่งบางครั้งก็เป็นความขัดแย้งรุนแรง สาเหตุที่มีการแย่งกันเช่นนี้ส่วนหนึ่งอาจมาจากการมีผลประโยชน์หรือไม่ (วิทยา ชาติบัญชาชัย, 2544, หน้า 2) นอกจากนี้ในด้านปัญหาทางนิติเวช ในกรณีมีการก่อเหตุอาชญากรรม อาสาสมัครมีความรู้ทางนิติเวชไม่เพียงพอในการเก็บศพ ทำให้ทำลายหลักฐานทางคดีสำคัญบางอย่างไปทั้ง ๆ ที่ในการสอบสวนคดีนั้น หลักฐานพยานทั้งวัตถุและสิ่งแวดล้อมย่อมมีผลต่อรูปคดีทั้งสิ้น ดังที่กองการพิสูจน์หลักฐานกล่าวถึงสาเหตุที่ทำให้หลักฐานต่าง ๆ ในสถานที่เกิดเหตุได้รับความเสียหายเมื่อมีเหตุเกิดขึ้นว่าเกิดจากบุคคลหลายฝ่ายเข้าไปในสถานที่นั้น เช่น ตำรวจท้องที่ ตำรวจกองปราบ นักหนังสือพิมพ์และคนของมูลนิธิต่าง ๆ เป็นต้น ในบางครั้งเจ้าหน้าที่เก็บศพมีความล่าช้าในการเก็บศพทำให้แพทย์ประเมินระยะเวลาที่เสียชีวิตใกล้เคียงกับความจริงได้ลำบาก และการเคลื่อนย้ายศพ ในประเทศไทยพนักงานสอบสวนและแพทย์ให้ความสนใจในการตรวจสอบสถานที่เกิดเหตุน้อยมากส่วนใหญ่มักให้มูลนิธิต่าง ๆ ซึ่งขาดความรู้ไปดำเนินการเมื่อมีการพบศพจึงเป็นสาเหตุให้มีข้อผิดพลาดในการสรุปประเด็นของการตายผิดธรรมชาติอยู่บ่อย ๆ (พรทิพย์ โรจนสุนันท์,

2543, หน้า 29) และยังพบเกี่ยวกับปัญหาการปฏิบัติต่อศพ เช่น ในบางกรณีจะเห็นภาพศพของสตรีที่ถูกฆาตกรรมในสภาพเปลือยกาย การที่มูลนิธิจัดการเก็บศพจะมีส่วนรับผิดชอบด้วยเพราะเมื่อพิจารณาจะเห็นว่าผ้าห่อศพที่ถูกแกะออกมาเพื่อถ่ายรูป การที่มูลนิธิยอมให้ทำเช่นนั้นอาจเป็นการไม่เคารพผู้เสียชีวิต

หน่วยกู้ภัยธรรมรัศมีมณีรัตน์ หรือหน่วยมัจฉกรจัดเป็นหน่วยกู้ภัยหน่วยหนึ่งของประเทศไทย พิธีเปิดเมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 2549 โดยมีอาจารย์สมชาย พุทธนพ ผู้ก่อตั้ง และนายกิติ พุทธนพ เป็นประธานมูลนิธิหน่วยกู้ภัยนี้ โดยมีองค์นายจาเป็นพ่อ ทุกคนยึดองค์นายจาเป็นศูนย์รวมใจ ภาคภูมิใจว่าได้ทำงานให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ได้รับบัญชาจากองค์ท่านให้ประกอบคุณงามความดี ทุกคนทำหน้าที่อย่างทุ่มเทโดยไม่มีค่าตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใด นอกจากสุขใจที่ได้บำเพ็ญประโยชน์เพื่อประเทศชาติได้ตอบแทนคุณของแผ่นดิน โดยมูลนิธิได้ให้ความสำคัญกับศักยภาพของทีมงาน ด้วยเชื่อว่าการช่วยเหลือต้องมีหลักการอย่างถูกต้องและมีประสบการณ์ไม่เช่นนั้นจะกลายเป็นการซ้ำเติมถ้าช่วยไม่ถูกวิธี จึงได้มีการจัดอบรมเจ้าหน้าที่อาสาสมัครกู้ภัยติดต่อกันถึง 5 รุ่น โดยได้รับการสนับสนุนอย่างดีจากองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี สาธารณสุขจังหวัดชลบุรีและโรงพยาบาลชลบุรี และเชื่อว่าคนที่ทำงานอาสาสมัครเป็นบุคคลที่มีเกียรติ เป็นบุคคลที่เสียสละจริง ต้องเสียสละแรงกาย แรงใจ และทุนทรัพย์ของตนเอง ใช้ร่างกายของตัวเองยอมเสียสละตนเพื่อผู้อื่น หลายคนอาจไม่เห็นความสำคัญของหน่วยกู้ภัย ครอบครัวยังไม่เกิดกับตนเองหรือคนใกล้ตัว อาสาสมัครหน่วยกู้ภัยจะทำงานกันอย่างจริงจังทุกคนมีงานประจำทำ เสียสละเวลาที่เหลือมาทำประโยชน์ตรงนี้แทนที่จะใช้เวลาพักผ่อนสนุกสนานส่วนตัว แต่ก็หลีกเลี่ยงไม่พ้นภาพลักษณ์ที่หลายคนชอบคิดว่าพวกกู้ภัยเป็นพวกเกเร ทำไม่ดีไปช่วยแล้วเอาของมีค่า เอาอะไรของพวกเขามาไปหวังผลตอบแทน ความคิดเช่นนั้นมันไม่ใช่และไม่ยุติธรรมแก่พวกเขา สำหรับคนที่สุจริต เป็นไปได้ว่าทุกอย่างไม่มีเต็มร้อย อาจมีปัญหาบ้างหรืออาจเกิดการเข้าใจผิด เช่นบางครั้งหน่วยกู้ภัยไม่ได้ถึงที่เกิดเหตุก่อน แต่อาสาสมัครเป็นคนช่วยไว้ครั้นมีอะไรหายไปคนก็เลยคิดว่าคนกู้ภัยที่มาช่วยนี้แหละเอาไป เพื่อป้องกันปัญหาต่าง ๆ และไม่เสียใจในการปฏิบัติหน้าที่ มูลนิธิหน่วยกู้ภัยธรรมรัศมีมณีรัตน์จึงให้ทุกหน่วยมีวิดีโอบันทึกการทำงานและพยายามอย่าไม่ให้มังกรคนใดซ้ำเติมความโศกเศร้าของผู้อื่นด้วยการเรียกร้องสิ่งตอบแทน จากเสียงสะท้อนจากข้อมูลดังกล่าวจากประชาชนในเรื่องจริยธรรมของอาสาสมัครกู้ภัย ผู้วิจัยซึ่งปฏิบัติงานในมูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์ จึงสนใจที่จะศึกษางานวิจัยเรื่อง จริยธรรมของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัย: ศึกษากรณีมูลนิธิธรรมรัศมีมณีรัตน์ เพื่อให้เกิดความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดเห็นและมุมมองในด้านจริยธรรมในการปฏิบัติงานกู้ชีพของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยธรรมรัศมีมณีรัตน์ ว่ามีพฤติกรรมทางจริยธรรมในการปฏิบัติงานมากน้อย

เพียงใด อันจะนำไปเป็นแนวทางปรับปรุงแก้ไขการปฏิบัติงานอาสาสมัครให้มีประสิทธิภาพ สามารถช่วยเหลือสังคมให้เป็นไปตามปณิธานที่แท้จริงของอาสาสมัครเหล่านี้ต่อไป

### วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักจริยธรรมในการทำงานของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยของมูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์
2. เพื่อศึกษาทัศนคติเกี่ยวกับปัญหาทางจริยธรรมในการทำงานของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยมูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยมูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์

### ขอบเขตของการวิจัย

#### ขอบเขตประชากร

การศึกษาจริยธรรมของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัย: กรณีศึกษา มูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์ จังหวัดชลบุรี เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) จากกลุ่มประชากรที่เป็นบุคลากรที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับมูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์ซึ่งเป็นผู้บริหาร จำนวน 4 คน และผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 7 คน และกลุ่มที่เป็นบุคลากรที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงกับมูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์ จำนวน 8 คน รวมประชากรที่ศึกษาทั้งสิ้น จำนวน 19 คน ดังนี้

#### ขอบเขตพื้นที่

หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้แก่มูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์ สถานีตำรวจภูธรแสนสุข สถานีตำรวจภูธรเมืองชลบุรี โรงพยาบาลชลบุรี และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงานของมูลนิธิธรรมรักษามิณธีรัตน์ ที่อยู่ในจังหวัดชลบุรี

### ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อนำข้อมูลเกี่ยวกับหลักจริยธรรมในการทำงานของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยไปใช้เป็นแนวทางให้อาสาสมัครกู้ภัยในหน่วยต่าง ๆ ยึดถือเป็นแนวทางในการปฏิบัติ
2. เพื่อนำทัศนคติ ความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาในการทำงานของอาสาสมัครในหน่วยกู้ภัยของอาสาสมัคร ไปใช้เป็นแนวทางในการป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาทางจริยธรรมในการทำงานของอาสาสมัครต่อไป

3. เพื่อนำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางแก้ไขปัญหาทางจริยธรรมของอาสาสมัครจากผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายไปเป็นข้อคิดและแนวทางในการยึดถือในการปฏิบัติงานของอาสาสมัครผู้เกี่ยวข้องต่อไป

## นิยามศัพท์

อาสาสมัคร หมายถึง บุคคลที่ทำงานด้านบริการ โดยไม่หวังสิ่งตอบแทน มีความตั้งใจจริง มีความห่วงใยในเพื่อนมนุษย์

อาสาสมัครหน่วยกู้ภัยธรรมรักษามิณิรัตน์ หมายถึง บุคคลที่อาสาเข้ามาทำงานกับมูลนิธิธรรมรักษามิณิรัตน์ จังหวัดชลบุรี โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น จะทำงานช่วยเหลือสาธารณชนทุกรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการบรรเทาสาธารณภัย หรือการช่วยเหลือผู้บาดเจ็บ โดยการประสานกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ

หน่วยกู้ภัย หมายถึง หน่วยที่มีหน้าที่ด้านบรรเทาสาธารณภัยช่วยเหลือผู้ประสบอุบัติเหตุ ภัย วาตภัย หรือภัยพิบัติต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นทั่วประเทศไทย

หน่วยกู้ภัยมูลนิธิธรรมรักษามิณิรัตน์หรือหน่วยมังกร หมายถึง หน่วยกู้ภัยหน่วยหนึ่งของประเทศไทย จัดตั้งขึ้นเมื่อ ปี พ.ศ. 2540 โดยมีองค์นายเป็นพ่อ ทุกคนยึดองค์นายเป็นศูนย์รวมใจ ภาวภูมิใจว่าได้ทำงานให้สังคมดีได้รับบัญชาจากองค์นายให้ประกอบคุณงามความดี ทุกคนทำหน้าที่อย่างทุ่มเทโดยไม่มีคำตอบแทนหรือประโยชน์อื่นใด มีหน้าที่ช่วยเหลือผู้ประสบภัยในพื้นที่จังหวัดชลบุรีและจังหวัดใกล้เคียง โดยไม่เลือกสถานที่ เวลา ไม่แบ่งชั้น วรณะและศาสนา โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

จริยธรรม หมายถึง หลักการในการประพฤติปฏิบัติอันดีงามของมนุษย์ รวมถึงความรู้ ความคิดที่ถูกต้องในหน้าที่และการกระทำของตนเอง อันพึงมีผลต่อตนเองและผู้อื่นและต่อสังคมเพื่อให้คงไว้ซึ่งความสุขในสังคม

จริยธรรมวิชาชีพ หมายถึง เป็นการประพฤติปฏิบัติชอบของผู้ประกอบอาชีพต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นกรรมการแรงงาน ผู้ขายบริการ ไปถึงเจ้าของกิจการ ผู้บริหารระดับสูง มีหลักพึงควรกระทำตนให้เป็นที่พึงปรารถนาของกันและกัน เน้นเสียสละส่วนตน และมารยาทในสังคมอันพึงควรปฏิบัติแก่ผู้ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพการงานของตน